

ישועת נצח הנהגה על פי דרך הטבע

פרופ' אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אחי היקר והאהוב ר' **צבי יצחק** ב"ר משה אהרן **וינרוט** ז"ל
נ.ל.ב.ע. ו' אדר תשע"ח

אמי מורתני, ה"ה **דרייזל** ב"ר אריה **וינרוט** (לבית אפסרדוט) ע"ה
נ.ל.ב.ע. ו' אדר תשע"ג

אבי מורי הי"ח משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
נ.ל.ב.ע. כי כסלו תשע"א

חמותי, ח"ה נעכה (גלי) בת ר' מנחם הלוי **שטרנפל** (לבית שיק) ע"ה
נ.ל.ב.ע. ה' שבט תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

אסתר

פרק ט

א ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאייהם: **ב** נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד לפניהם כי נפל פחדם על כל העמים: **ג** וכל שרי המדינות והאחשורפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם: **ד** כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול: **ה** ויכו היהודים בכל איביהם מכת חרב וחרג ואבדו ויעשו בשנאייהם כרצונם: **ו** ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש: **ז** ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא: **ח** ואת פורתא ואת אנליא ואת ארדתא: **ט** ואת פרמשתא ואת אריסי ואת ארדי ואת ויזתא: **י** עשרת בני המן בן המדתא צרר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את ידם: **יא** ביום ההוא בא מספר ההרגים בשושן הבירה לפני המלך: **יב** ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש: **יג** ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ: **יד** ויאמר המלך להעשות כן ונתתן דת בשושן ואת עשרת בני המן תלו: **טו** ויקהלו היהודיים (היהודים) אשר בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את ידם: **טז** ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאיביהם וחרג בשנאייהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא שלחו את ידם: **יז** ביום שלושה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: **יח** והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: **יט** על כן היהודים הפרושים הפריזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלח מנות איש לרעהו: **כ** ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים: **כא** לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: **כב** כימים אשר נחו בהם היהודים מאיביהם ונהחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינים: **כג** וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם: **כד** כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפל פור הוא הגורל להמם ולאבדם: **כה** ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אתו ואת בניו על העץ: **כו** על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראוי על ככה ומה הגיע אליהם: **כז** קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלנים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה: **כח** והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים ותכרם לא יסוּף מוּרעם: **כט** וכתב אסתר המלכה בת אביסיל ומרדכי היהודי את כל תהיך לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית: **ל** וישלח ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש דברי שלום ואמת: **לא** לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות ותעקתם: **לב** ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר:

ועיקר: מקום) שנהנו לברך יברך שלא לברך לא יברך. אמר אבי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניו מצוה לברך. כדרכי יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהם עובר לעשייתם כו': לפניו מנייה. ולאחריה. הרב את ריבנו. והכי אמי מרנא ורבנא משה נאון ריש מתיבתא. מגילה מעין ברכה דיליה קא חתים. ואעיג דאי הרב. הדין. והנוקם. והנפרע. חתים הנפרע. לעמו ישרי מכל צריהם ואית דאמרי האל המושיע. אמר רב ספא הילכך נימרינהו לתרווייהו. הנפרע לעמו ישרי מכל צריהם. האל המושיע:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו על מקרא מגילה:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם (ובזמן) הוה: ברוך אתה יי אלהינו מיה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה: וקורא את המגילה בעמידה: ולאחר קרייתו אומ': ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל הרב את ריבנו והדין את דינינו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם נמול לכל אויבי נפשינו. ברוך אתה יי האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע:

וזה סיומ מיסוד אנשי כנסת הגדולה:

רמח. אשר ע) הניא עצת נים. ויפר מחשבות ערומים. בקום עלינו אדם רשע נצר ודון מגוע עמלק: גאה בעושרו וכרה לו בור וגדולתו נוקשה לו לכד. דימה בגפשו ללכוד ונלכד. בקש להשמיד ונשמד מהרה: המן הודיע איבת אבותיו. מעורר שנאת אחים לבנים ולא זכר רחמי שואל. כי כחמלתו על אנג נולד אויב: זמס רשע להכרית צדיק. ונלכד שמא בידי מהור. חסד נכר על שגת [אב] רשע הסיף חט על המאיו: שמן בלבו מחשבות ערומיו. ויתנכר לעשות הרע. ידו שלח בקדושי אל כספו נתן לאבד זכרם: כראות מרדכי כי יצא קצף ודתי המן נתנו בשושן. לכש שק וקשר מספר. נור צים וישב על האפר: מי זה יעמוד לכפר שגנה. למחול חטאות עון אבותינו. נץ פרח מלולב. הן הדסה עמדה לעורר (ישינה) [ישנים]: סריסיה מבהלים להמן. להשקותו יין חמת תנינים. עמד בעושרו ונפל ברשעו. עשה לו עץ ונתלה עליו: סיהם פתחו כל יושבי חלה. כי פור המן נהפך לסורינו. צדיק נחליץ מיד רשע. אויב ניתן תחת נפשו: קיימו עליהם לעשות פורים ולשמוח בכל שנה. ראית תפילת מרדכי ואסתר. המן ובניו על העץ תלית: שושנת יעקב צהלה ושמה. בראותם יחד תכלת מרדכי. תשועתם היית לנצח. ותקוותם בכל דור ודור: להודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו הבושרים כך: כי אתה מנן לצדיקים ומושיע לעמו ישרי בעת צרה:

רמח. ניגון הפורים לרי יוספיה: וזה פתרונו:

יום שקם שבט. לשון המקרא דנבי ישועת ישרי תפס לו. דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישרי ומהץ. כשיקום שבט ומהץ. שקם. כמו שקם. כמו שקמתי. תומכיי. הה"ד כי תמך ימינך. וצדיקים תומכים. שח נבהות. פסוק הוא. ושח נבהות אדם.

וכו צדיק ויו כמוריא דלברות. דלברות שם נהר עכ"ל דלית וריש קרובה להתהלה. אך בירושלמי. שלפנינו ליתא (ג) מקום שנהנו לברך וכו' שם כ"א ע"א. (ס) ובזמן הזה עיין לעיל סימן רל"ג. (ע) אשר הניא וכו' פיוט הזה מוזכר בתג"מ פ"א בתי מגילה ותוכה ובספר שכת"ל סי' ר' ובספר תגיא דברו סי' מ' מצאתי בשם רבינו שלמה ד"ל יש מקומות שאומרים אחר הברכה פיוט. כגון

סימן ב

[ב, ט] טבחה טבחה מסכה יינה. אמר ר' אבהו זו אסתר המלכה, שבשעה שהגיע צער לישראל בימי מרדכי, מה עשתה, התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע, ושכרה אותו יין ביותר, והיה הרשע סבור בעצמו שחלקה לו כבוד, והוא לא היה יודע שפרשה לו מצודה שמתוך ששכרה אותו יין קנתה לה אומתה לעולם. אף ערכה שלחנה. שערכה לה שלחן בעולם הזה ובעולם הבא, ואי זה, זה שם טוב שקנתה לה בעולם הזה ובעוה"ב, שכל המועדים עתידים בטלים, וימי הפורים [אינם בטלים לעולם, שנאמר וימי הפורים] האלה לא יעברו מתוך היהודים (אסתר ט כח). אמר ר' אלעזר אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה (ויקרא טז לד).

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

י"ג עיקרי הדת :

א' מציאות הבורא

ב' שהוא יחיד אחדות פשוטה מוחלטת

ג' אינו גוף ואין לו משיגי הגוף

ד' ראשון ואחרון ואין ראשית לראשיתו

ה' לו לבדו ראוי להתפלל ולא לזולתו כי הנו אדון עולם לכל נוצר יורה גדולתו ותפארתו

ו' מציאות הנבואה מן השמים

ז' נבואת משה רבינו ע"ה למעלה מן כל הנביאים

ח' תורה מן השמים ע"י משה רבינו ע"ה נאמן ביתו

ט' **זאת התורה לא תהיה מוחלפת לא יחליף ולא ימיר דתו**

י' ה' יודע מחשבות בני אדם וכל היצורים ומחשבתם מביט לסוף דבר בקדמותו

י"א שכר ועונש

י"ב ביאת המשיח במהרה בימינו

י"ג תחיית המתים שיהיה במהרה בימינו

עוד שאלת עלה דהא דגרסינן בירושלמי ר' יוחנן ור"ל ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשה סדרי תורה אינם עתידין ליבטל מה טעם קול גדול ולא יסוף ר"ל אמר אף מגלת אסתר והלכות אין עתידין ליבטל נאמר כאן קול גדול ולא יסוף ונאמר להלן וזכרם לא יסוף מזרעם וגו' הלכות הלכות עולם לו וכו' והלא כמה הלכות נלמדים מכל ספר וספר.

תשובה כבר קדמך הראב"ד ז"ל וכתב אפי' יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגלה לא תתבטל מלקרות בצבור עכ"ל וק"ל והלא היו צריכין לומר השירים על הקרבן והם מספר תלים. ודוחק הוא לומר ששאר הספר יתבטל מלקרות בו זולת אלו השירים הנאמרים על הקרבן. והרב המגיד כתב ויש כאן השגה ולימות המשיח האמת יראה את דרכו ע"כ. ומ"מ אנו צריכין לדעת פירוש המאמר ומה שנראה לי בזה דברים כפשוטן כי לימות המשיח הלמוד יהיה מפי הגבורה כאשר היה בימי משה רבינו ע"ה ולא יהיו שם ספקות והויות אלא כך אמר פלוני משם פלוני עד מפי הגבורה שנאמר וכל בניך לימודי ה' ולא יצטרכו אז ללמוד דבר מפי הקבלה שהם נביאים וכתובים אלא הכל יהיה מבואר בחמשה סדרי תורה ולא יהיה דבר נלמד משום ספר כאשר היה קודם שנתנו וזהו שאמר ר' יוחנן הנביאים והכתובים עתידין ליבטל שלא ילמדו מהם דבר זולת תורה שבכתב שממנה נלמד הכל וכל דקדוקי מפי הגבורה. ובא ר"ל ואמר אף מגלת אסתר והלכות אין עתידין ליבטל הלכות לא יתבטלו שאפילו בזמן שהיו לומדים מפי השמועה היו כותבין הלכות והיו קורין להם מגלת סתרים מפני השכחה וגם מגלת אסתר לא תתבטל שכן אמרו במדרש כל המועדים בטלים וימי הפורים אינם בטלים שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו וגו'. והרשב"א נשאל על זה סי' צ"ג ע"ש וגם אני כתבתי על זה כי ח"ו שיתבטלו המועדים דהא כתוב לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו אלא שבזמן ההוא תרבה הטובה והשמחה והמנוחה עד שיהיו כל הימים שיום אצל בני אדם כאלו נתבטלו המועדים אבל ימי הפורים יהיו נזכרים ונעשים אע"פ שאינם מן התורה כי יהיו ישראל זוכרים הצער וכי נמכרו למיתה וכל מה שאירע להם באותו זמן וזו היתה כוונת ר"ל דאמר דמגלת אסתר אינה בטלה ומה שנראה מכוונת הרב ז"ל כי כל ספרי הנביאים והכתובים נכתבו ונסדרו על הצרות שעברו או על הצרות אשר עתידים להיות וכל דברים אלו ישתכחו ויתבטלו אבל מגלת פורים לא תשתכח ולא תתבטל וזה שכתב אע"פ שכל זכרון הצרות יתבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסותרו מעיני ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם ע"כ. משמע שכוון הרב ז"ל לתת טעם לשני המאמרים דוק ותשכח ומה שכתבתי למעלה מתישב שפיר על גרסת הירושלמי וכל הדברים חוזרים אל מה שכתב המגיד ז"ל עד שיבוא מורה צדק.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

מלכים ב

פרק 1

א וַיֹּאמְרוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁע הִנֵּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָנֹכְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לַפְּנֵיךָ צָר מִמֶּנּוּ: **ב** וַלְכָה נָא עַד הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם אִישׁ קוֹרָה אַחַת וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם מָקוֹם לְשִׁבְתָּ שָׁם וַיֹּאמֶר לָכֵן: **ג** וַיֹּאמֶר הָאָחִיד הוֹאֵל נָא וְלָךְ אֶת עַבְדֶּיךָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵלַי: **ד** וַיֵּלֶךְ אִתָּם וַיָּבֹאוּ הַיַּרְדֵּנָה וַיִּגְדְּרוּ הַעֲצִים: **ה** וַיְהִי הָאָחִיד מִפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבְּרִזָּל נָפַל אֶל הַמַּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר אָהָה אֲדֹנָי וְהוּא שְׂאוּל: **ו** וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנֹכָה נָפַל וַיִּרְאֶהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצֹב עֵץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצֹף הַבְּרִזָּל: **ז** וַיֹּאמֶר הָרֶם לָךְ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהוּ: **ח** וּמָלַךְ אַרְם הָיָה נֶלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעֹץ אֶל עַבְדָּיו לֵאמֹר אֵל מָקוֹם פְּלָנִי אֶלְמָנִי תַחְנֹתִי: **ט** וַיִּשְׁלַח אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הֲשִׁמְרָם מֵעַבְרַת הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי שָׁם אַרְם נִחְתָּם: **י** וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ אִישׁ הָאֱלֹהִים וַהֲזַהִירוּ וַנִּשְׁמַר שָׁם לֹא אַחַת וְלֹא שְׁתַּיִם: **יא** וַיִּסְעַר לֵב מֶלֶךְ אַרְם עַל הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶל עַבְדָּיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַלּוֹא תִגִּידוּ לִי מִי מִשְׁלָנוּ אֵל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: **יב** וַיֹּאמֶר אֶחָד מֵעַבְדָּיו לֹא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כִּי אֱלִישֶׁע הַנְּבִיאָה אֲשֶׁר בְּיִשְׂרָאֵל יִגִּיד לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַר בְּחִזְרוֹ מִשְׁכָּבְךָ: **יג** וַיֹּאמֶר לָכֵן וַיֵּרָאוּ אִיכּוֹ הוּא וְאֲשַׁלַּח וְאֶקְחֶהוּ וַיִּגְדֵּ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה בְדַתְּ: **יד** וַיִּשְׁלַח שָׁמָּה סוּסִים וַרְכָב וְסוּל כָּבֵד וַיָּבֹאוּ לְלָהָה וַיִּקְפּוּ עַל הָעִיר: **טו** וַיִּשְׁכַּם מִשְׁרַת אִישׁ הָאֱלֹהִים לָקוּם וַיֵּצֵא וַהֲנִיחַ חִיָּל סוּבָב אֶת הָעִיר וְסוּס וַרְכָב וַיֹּאמֶר נִעְרוּ אֵלָיו אָהָה אֲדֹנָי אֵיכָה נַעֲשֶׂה: **טז** וַיֹּאמֶר אֵל תִּירָא כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אִתָּנוּ מֵאֲשֶׁר אִתְּכֶם: **יז** וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישֶׁע וַיֹּאמֶר יי פִּקַּח נָא אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֶה וַיִּפְקַח יי אֶת עֵינָיו הַנֶּעֱרָ וַיֵּרָא וַהֲנִיחַ הַקֵּר מִלֹּא סוּסִים וַרְכָב אֲשֶׁ סְבִיבַת אֱלִישֶׁע: **יח** וַיִּרְדּוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישֶׁע אֵל יי וַיֹּאמֶר הֵךְ נָא אֶת הַגּוֹי הַזֶּה בְּסַנּוּרִים וַיִּכֶם בְּסַנּוּרִים כַּדָּבָר אֱלִישֶׁע: **יט** וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֱלִישֶׁע לֹא זֶה הַדָּרָךְ וְלֹא זֶה הָעִיר לָכֵן אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל הָאִישׁ אֲשֶׁר תִּבְקָשׁוּן וַיֵּלֶךְ אִתְּכֶם שְׁמֵרוֹנָה: **כ** וַיְהִי כְּבֹאֵם שְׁמֵרוֹן וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע יי פִּקַּח אֶת עֵינֵי אֵלֶּה וַיֵּרָאוּ וַיִּפְקַח יי אֶת עֵינָיו וַהֲנִיחַ בְּתוֹךְ שְׁמֵרוֹן: **כא** וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֱלִישֶׁע כִּי־רִאִיתוּ אוֹתָם הֲאֵכָה אֵכָה אֲבִי: **כב** וַיֹּאמֶר לֹא תִכָּה הָאֲשֶׁר שְׁבִית בְּחַרְבֶּךָ וּבְקִשְׁתְּךָ אֵתָּה מִכָּה שִׁים לָחֵם וּמַיִם לַפְּנִיָּה וַיִּאֲכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם: **כג** וַיִּכְרַה לָהֶם כָּרָה גְדוֹלָה וַיִּאֲכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא יִסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אַרְם לְבֹא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל: **כד** וַיְהִי אַחֲרַי כֹּן וַיִּקְבֹּץ בֶּן הַדָּד מֶלֶךְ אַרְם אֶת כָּל מַחְנֵהוּ וַיַּעַל וַיִּצַר עַל שְׁמֵרוֹן: **כה** וַיְהִי רַעֲב גְדוֹל בְּשְׁמֵרוֹן וַהֲנִיחַ צָרִים עָלֶיהָ עַד הַיּוֹם רֹאשׁ חֲמוֹר בְּשִׁמְנִים כֶּסֶף וְרַבֵּעַ הַקֶּבֶד דְּבִיּוֹנִים בְּחֲמִשָּׁה כֶּסֶף: **כו** וַיְהִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עֹבֵר עַל הַחֲמָה וְאִשָּׁה צִעֲקָה אֵלָיו לֵאמֹר הוֹשִׁיעָה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: **כז** וַיֹּאמֶר אֵל יוֹשֻׁעַד יי מֵאִין אוֹשִׁיעַד הַמֶּן הַגְּרוֹן אוֹ מִן הַיִּקְבִּי: **כח** וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ וַתֹּאמֶר הִזְאֵת אִמְרָה אֵלַי תִּנִּי אֶת בְּנֶךָ וְנִאֲכַלְנוּ הַיּוֹם וְאֶת בְּנֵי נֹאכַל מִחֲבִי: **כט** וַנִּבְשַׁל אֶת בְּנֵי נֹאכַלְהוּ וַאֲמַר אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הָאֶחָד תִּנִּי אֶת בְּנֶךָ וְנִאֲכַלְנוּ וַתַּחֲבֹא אֶת בְּנֵהָ: **ל** וַיְהִי כַשְׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וְהוּא עֹבֵר עַל הַחֲמָה וַיֵּרָא הָעָם וַהֲנִיחַ הַשֶּׁק עַל בִּשְׂרוֹ מִבֵּית: **לא** וַיֹּאמֶר כֹּה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים נְכֹה יוֹסֵף אִם יַעֲמַד רֹאשׁ אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפְטַת עָלָיו הַיּוֹם: **לב** וְאֱלִישֶׁע יָשָׁב בְּבֵיתוֹ וַהֲזַמְּנִים יֹשְׁבִים אִתּוֹ וַיִּשְׁלַח אִישׁ מִלְּפָנָיו בְּטָרְס יָבֵא הַמֶּלֶאךָ אֵלָיו וְהוּא אָמַר אֵל הַזְּמַנִּים הָרַךְ דְּגוֹשְׁהֵאִיתֶם כִּי שְׁלַח בֶּן הַמְּרַצֵּחַ הַזֶּה לְהַסִּיר אֶת רֹאשֵׁי רָאוּ כְּבֹא הַמֶּלֶאךָ סָגְרוּ הַדְּלֵת וְלִחְצָתֶם אֹתוֹ בַּדְּלֵת הַלּוֹא קוֹל רַגְלֵי אֲדֹנָיו אַחֲרָיו: **לג** עוֹדְנוּ מִדְּבַר עִמָּם וַהֲנִיחַ הַמֶּלֶאךָ יָרַד אֵלָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה זֹאת הַרְקָה מֵאֵת יי מָה אוֹחִיל לִי עוֹד:

מלכים ב

פרק ז

א וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע שְׁמַעוּ דְבַר יְיָ כֹּה אָמַר יְיָ כַּעַת מִחֹר סָאָה סִלְתָּ בְּשִׁקְלֵי וְסֵאתִים שְׁעָרִים בְּשִׁקְלֵי בְּשַׁעַר שְׁמֵרוֹן: **ב** וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ וַנִּשְׁעַן עַל יָדוֹ אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה יְיָ עָשָׂה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיְהִיֶה הַדְּבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּכֶחַ רָאָה בְּעֵינַיִךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: **ג** וְאַרְבַּעַה אַנְשִׁים הָיוּ מִצָּרְעִים פָּתַח הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד מָתָנוּ: **ד** אִם אֲמַרְנוּ נְבוֹא הַעִיר וְהָרַעַב בְּעִיר וּמָתָנוּ שָׁם וְאִם יִשְׁבְּנוּ פֹה וּמָתָנוּ וְעַתָּה לָכֵן וּנְפֹלָה אֶל מַחְנֵה אֲרָם אִם יִחְיֶינוּ נַחֲיֶה וְאִם יָמִיתֵנוּ וּמָתָנוּ: **ה** וַיִּקְוֹמוּ בְּנִשְׁפָּף לְבוֹא אֶל מַחְנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד קִצֵּה מַחְנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין שָׁם אִישׁ: **ו** וְאֲדָנִי הַשְּׂמִיעַ אֶת מַחְנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אַחֵיו הִנֵּה שָׁכַר עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת מַלְכֵי הַחֲתִים וְאֶת מַלְכֵי מִצְרָיִם לְבוֹא עָלֵינוּ: **ז** וַיִּקְוֹמוּ וַיִּנְוֹסוּ בְּנִשְׁפָּף וַיַּעֲבֹדוּ אֶת אֱהֲלֵיהֶם וְאֶת סוּסֵיהֶם וְאֶת חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחְנֵה כַּאֲשֶׁר הָיָא וַיִּנְסוּ אֶל נַפְשָׁם: **ח** וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד קִצֵּה הַמַּחְנֵה וַיָּבֹאוּ אֶל אֶחָד מֵאֲחֵי הַמַּחְנֵה וַיֹּאמְרוּ מַשֶּׁם כִּסְפָּה וְזָהָב וּבִגְדִים וַיִּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיָּשִׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל אֶחָד מֵאֲחֵי הַמַּחְנֵה וַיִּטְמְנוּ: **ט** וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לֹא כֵן אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם בְּשׂוֹרָה הוּא וְאֲנַחְנוּ מִחֻשִׁים וְחֻכֵינוּ עַד אֹרֶן הַבְּקָר וּמִצָּאֵנוּ עוֹוֹן וְעַתָּה לָכֵן וּנְבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: **י** וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל שַׁעַר הַעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל מַחְנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם הַסּוּס אֲסוּד וְהַחֲמֹר אֲסוּד וְאֱהֲלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה: **יא** וַיִּקְרְאוּ הַשְּׁעָרִים וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה: **יב** וַיִּקַּם הַמֶּלֶךְ לִילָה וַיֹּאמֶר אֶל עַבְדָּיו אַגִּידָה נָא לְכֶם אֶת אֲשֶׁר עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ כִּי רַעֲבִים אֲנַחְנוּ וַיִּצְאוּ מִן הַמַּחְנֵה לְהַחֲבֹה בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי יִצְאוּ מִן הַעִיר וְנִתְפָּשׂוּ חַיִּים וְאֶל הַעִיר נְבֹא: **יג** וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ נָא חֲמֹשֶׁה מִן הַסּוּסִים הַנִּשְׂאָרִים אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בַּהּ הַנֶּס כְּכֹל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּמוּ וְנִשְׁלַחָה וְנִרְאָה: **יד** וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרָי מַחְנֵה אֲרָם לֵאמֹר לָכֵן וַרְאוּ: **טו** וַיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָּל הַדְּרֹךְ מִלְּאָה בְּגָדִים וְכִלִּים אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בַּחֲפֹזִים וַיָּשִׁבוּ הַמִּלְאָכִים וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ: **טז** וַיִּצָּא הָעָם וַיָּבִיאוּ אֶת מַחְנֵה אֲרָם וַיְהִי סָאָה סִלְתָּ בְּשִׁקְלֵי וְסֵאתִים שְׁעָרִים בְּשִׁקְלֵי כַּדְּבַר יְיָ: **יז** וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ עַל הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסוּהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמַת כַּאֲשֶׁר דְּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דְּבַר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֱלֹהֵינוּ: **יח** וַיְהִי כַּדְּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵאתִים שְׁעָרִים בְּשִׁקְלֵי וְסָאָה סִלְתָּ בְּשִׁקְלֵי יְהִי כַּעַת מִחֹר בְּשַׁעַר שְׁמֵרוֹן: **יט** וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְיָ עָשָׂה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיְהִיֶה כַּדְּבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּכֶחַ רָאָה בְּעֵינַיִךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: **כ** וַיְהִי לוֹ כֵן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמַת:

מלכים ב

פרק יט

א ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתכס בשק ויבא בית יי: **ב** וישלח את אליקים אשר על הבית ושבנא הספר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים אל ישעיהו הנביא בו אמוץ: **ג** ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה כי באו בנים עד משבר וכח אין ללדה: **ד** ואלי ישמע יי אלהיך את כל דברי רבשקה אשר שלחו מלך אשור אדניו לחרף אלהים חי והוכיח בדברים אשר שמע יי אלהיך ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה: **ה** ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל ישעיהו: **ו** ויאמר להם ישעיהו כה תאמרו אל אדניכם כה אמר יי אל תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גרפו נערי מלך אשור אתי: **ז** הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בחרב בארצו: **ח** וישב רבשקה וימצא את מלך אשור נלחם על לבנה כי שמע כי נסע מלכיש: **ט** וישמע אל תרהקה מלך כוש לאמר הנה יצא להלחם אתך וישב וישלח מלאכים אל חזקיהו לאמר: **י** כה תאמרו אל חזקיהו מלך יהודה לאמר אל ישאף אלהיך אשר אתה בטח בו לאמר לא תנתן ירושלים ביד מלך אשור: **יא** הנה אתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל הארצות להחרימם ואתה תנצל: **יב** ההצילו אתם אלהי הגוים אשר שחתו אבותי את גוון ואת חרן ורצף ובני עדן אשר בתלאשור: **יג** איז מלך חמת ומלך ארפד ומלך לעיר ספרנים הנע וענה: **יד** ויקח חזקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראם ויעל בית יי ויפרשהו חזקיהו לפני יי: **טו** ויתפלל חזקיהו לפני יי ויאמר יי אלהי ישראל ישב הכרבים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ: **טז** הטה יי אונך ושמע פקח יי עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב אשר שלחו לחרף אלהים חי: **יז** אמנם יי החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם: **יח** ונתנו את אלהיהם באש כי לא אלהים המה כי אם מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדום: **יט** ועתה יי אלהינו הושיענו נא מידו ונדעו כל ממלכות הארץ כי אתה יי אלהים לבדך: **כ** וישלח ישעיהו בו אמוץ אל חזקיהו לאמר כה אמר יי אלהי ישראל אשר התפלגת אלי אל סנחריב מלך אשור שמעת: **כא** זה הדבר אשר דבר יי עליו בזה לך לעגה לך בתולת בת ציון אחריה ראש הניעה בת ירושלים: **כב** את מי חרפת וגדפת ועל מי הרימות קול ותשא מרום עיניך על קדוש ישראל: **כג** ביד מלאכיך חרפת אדני ותאמר ברב רכבי אני עליתי מרום הרים ורכתי לבנון ואכרת קומת ארצו מבחור ברשיו ואבואה מלון קצו יער כרמלו: **כד** אני קרתי ושתיתי מים זרים ואחרב בכף פעמי כל יאורי מצור: **כה** הלא שמעת למרחוק אתה עשיתי למימי קדם ויצרתיך עתה הביאתיך ויהי להשות גלים נצים ערים בצרות: **כו** וישביהן קצרי יד חתו ויבשו היו עשב שדה וירק דשא חציר גגות ושדפה לפני קמה: **כז** ושבתי וצאתי ובאך ידעתי ואת התרגזת אלי: **כח** יען התרגזת אלי ושאננת עלי באוני ושמתי חזי באפך ומתגי בשפתיך והשיבתיך בדרך אשר באת בה: **כט** וזה לך האות אכול השנה ספיח ובשנה השנית סחיש ובשנה השלישית זרעו וקצרו ונטעו כרמים ואכלו פרים: **ל** ויטפה פליטת בית יהודה הנשארה שרש למטה ועשה פרי למעלה: **לא** כי מירושלים תצא שארית ופליטה מהר ציון קנאת יי צבאות תעשה זאת: **לב** לכן כה אמר יי אל מלך אשור לא יבוא אל העיר הזאת ולא יורה שם חץ ולא יקדמנה מגן ולא ישפך עליה טללה: **לג** בדרך אשר יבא בה ישוב ואל העיר הזאת לא יבא נאם יי: **לד** וגנתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: **לה** ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יי ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים: **לו** ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בנינה: **לז** ויהי הוא משתחנה בית נסרף אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסר חדן בנו תחתיו:

ביאור הגר"א

אסתר פני ביום ההוא. פירוש, אפילו בשעת הסתר פנים אשלח את אסתר. ולפי זה אתי שפיר שאמר ההוא מינא לרבי יהושע בן חנניה¹⁹: "עמא דאהדרינהו מרא לאפיה מיניה, אחוי ליה עוד ידו נטויה עלינו". פירוש, שאמר דכתיב הסתר אסתר פני כפשוטו, ואף על פי כן ידו נטויה עלינו כמו²⁰ "אסתר" שהוא מרומז על אסתר, שעושה לנו נסים אך הם בהסתר. וז"ש²¹: "ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס". שהקב"ה יעשה לנו (נסים) גם גדול כזה, ואמרו שזאת היה בימי המן, לכך היה גם גדול יותר מחנוכה אך הוא בהסתר פנים. ואמר משל למלך שהיה לו בן יחיד, והיו השרים מתקנאים בו מחמת שראו גדול אהבת המלך עליו. לימים חטא הבן לאביו וגירש אותו ליער וסבר הבן שאביו עזב אותו ושכח אותו, אבל אביו ברחמיו על בנו היה מתירא שמא יפגעו בו חיות רעות שביער או שריו השונאים אותו. מה עשה, שלח את עבדיו המשרתים אותו לתוך היער, אך אמר להם שאל ידע בנו מזה כדי שיהווו מחפאים אשר עשה, לימים בא עליו דוב ובא אחד מעבדי אביו והצילו, וסבר הבן שהוא מקרה. אח"כ בא שר אחד משונאיו, ועמד אחד מעבדי אביו והצילו מידי, והבין הבן כי איך אפשר שיהיה מקרה כל כך תכיפה תמיד, והבין שזאת עשה אביו, ונתקעה אהבת אביו בלבו וחזר בתשובה שלימה. כך הקב"ה שלח אותנו בגלות והיה מתירא שמא יפגעו בנו הדובים הקשים, שלח איתנו עבדיו המשרתים ועושה לנו

בעלם המדינה". פירוש, 'עילם' - היא העיר מלוכה עצמה, ו'שושן' - הוא החוץ אשר בתוכה. וכתב זאת להראות גדולת השי"ת שהוא מסבב סיבובין לעשות גם לישראל, לפי שמרדכי היה בשושן כמו¹¹: "איש יהודי היה בשושן". פירוש, ש'היה' כבר, סיבב הקב"ה והוליד את אחשורוש לשושן שישב שם. ולפיכך אמרו¹² שצריך לקרותה כולה. דלכאורה, למה לנו לידע בתקפו של אחשורוש. אך שבכל פסוק ופסוק הוא מספר גדול הנם. אך הנם הוא בהסתר פנים, כלומר, שסיבב לעשות בדרך המבע ולא כמו שהיה במצרים¹³ "ביד חזקה ובזרוע נטויה", ולפיכך אנו מזכירין בכל יום ובכל יו"ט ושבת גם יציאת מצרים ואין אנו מזכירין גם זה, אף שהיה ממיתה לחיים ובמצרים היה מעברות לחירות. וז"ש בגמרא¹⁴: "ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס¹⁵. אימתי, בזמן המן". דלכאורה הוא תמוה. והענין¹⁶, כמו¹⁷ "חז"ל¹⁷: "אסתר מן התורה מנין, דכתיב¹⁸ ואנכי הסתר אסתר פני מהם ביום ההוא". דלכאורה המאמר הזה אין להבין, דמאי קשה להו על אסתר מנין היא מן התורה יותר משאר צדיקים שנעשה גם על ידיהם. והיינו, דגם שבארץ ישראל אין כל כך חידוש, ולכך חנוכה אינו גם כמו פורים אף שהיה גם גדול מאוד, לפי שהיה בזמן המקדש. ומ"ש: "אסתר מן התורה מנין". פירוש, היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים דהיינו בגלות עושה לנו (נסים) גם גדול כזה. ואמרו: "דכתיב ואנכי הסתר

11 לקמן ב, ה. 12 מגילה יט, א ושר"ע אר"ח סי' תרצ"ג. 13 דברים כז, ה. 14 מגילה יא, א. 15 עזרא ט, ט. 16 במהדרי ירושלים בהערה: ענין זה ממש הובא בספר "האמונה והשגחה", המלוקט מכתבי קודש של הגר"א ז"ל בדרך יד ב אות יד, וז"ל: אך הענין כמ"ש בביאור מגילת אסתר המיוחס להגר"א ז"ל על מה שאמרו חז"ל אסתר מן התורה מנין עיי"ש. ועיין בביאורו על אגדות בבא קמא צב, ב ד"ה אי דלית דודא דלינא. 17 תולין קלט, ב. 18 דברים לא, יח. 19 חגיגה ה, ב. 20 דברים שם. 21 מגילה שם.

בַּשָּׁנָה שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו
חֵיל | פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו:

רש"י

(ג) הפרתמים — שלטונים זלשון פרסי.

9 ראה רש"י דניאל א ג. וראה ראב"ע ור"י נתמלאש כאן.

ביאור הגר"א

נסים על ידיהם, אך הוא בהסתר פנים, אך שמרדכי ואסתר ודורו ראו והבינו שזאת הוא מן השמים וקבלו עליהם את התורה באהבה רבה²², ועל פי מה שכתבתי²³ אתי שפיר מה שאמרו²⁴: "מה שראה יחזקאל ראה ישעיה אלא יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך וישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך". פירוש, כי ישעיה ראה בארץ ישראל והיו הכל מאמינים לו ולא היה צריך ליתן להם סימן²⁵, אבל יחזקאל שהיה בן כפר, דהיינו בגלות ובחוצה לארץ, ולא היו מאמינים שראה את השכינה בגלות ובחוף לארץ עד שנתן להם

סימנים²⁶. וכיון שראו שעדיין חיבתן אצל הקב"ה ושלא שריו ועבדיו לשמרם, ניתוסף אהבה וחיבה בלבם.

(ג) בשנת שלוש למלכו. פירוש, זה קאי על 'כשבת המלך על הכסא אשר בשושן כו', זה היה בשנת שלש למלכו, כמו"ש לעיל²⁷ ששלוש שנים נשתהא מלאכת הכסא ובשנת שלוש למלכו ישב עליו, ובאותו זמן עשה המשתה. לכל שריו ועבדיו. פירוש, 'שר' הוא המושל על עיירות ועל כל אשר לו, ורואה שלא יהיה עוולה ושופט בין הגוים²⁸. ו'עבדיו' הם המשרתים את המלך ורואים את פני

22 שכת פח, א: "הדר קיבלוה בימי אחשוורוש". וברש"י: "מאהבת הנס". 23 במהדו' ירושלים בהערה: עיין ביאורו על שיר השירים א, טז וביאורו על הגדה של פסח ד"ה והיא שעמדה. ועיין בליקוטי הגר"א בס"ס ביאור על דעיא מהימנא דף פג ע"ב וביאורו על ישעיה ו, א. 24 תגיגה יג, ב. 25 כ"כ רבינו בפירושו לישעיה שם. 26 תוס' שם ד"ה לבן כפר. 27 פסוק ב. 28 כ"כ רבינו בפירושו להלן פסוק יג ד"ה כי: "ושופטים הם השרים".

ליקוטי הגר"א

חיל פרס ומדי

בגמ' (קידושין יב, א) איתא: "אמר שמואל קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת, חיישינן שמא שוה פרוטה ב'מדי". וי"ל דהנה בגמ' [ב"ק קג, א] איתא: "הגזול את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו אפילו ל'מדי". ויש לדקדק בלשון 'אפילו למדי' מפני מה אמרו דוקא 'מדי', ואם שרחוק הוא היה לו לומר אפילו לסוף העולם מחויב הגזולן לילך בכדי להחזיר את הגזילה.

אבל נראה עפ"י מה שכתוב [בישעיה יג, יז]: "הנני מעיר עליהם את מדי אשר כסף לא יחשבו וזהב לא יחפצו בו", והשתא לפי"ז יש לפרש דמשום הכי אמר 'יוליכנו אחריו אפילו למדי', כלומר, דאף שבמדי לא נחשב

חידוש, ולכך חנוכה אינו נס כל כך כמו פורים אף שהיה נס גדול מאד, לפי שהיה בזמן המקדש, ומ"ש 'אסתר' מן התורה מנין פירושו, היכן מרמזו שאפילו בהסתר פנים, דהיינו בגלות עושה לנו נס גדול כזה, ואמרו דכתיב 'ואנכי הסתר אסתיר פני כיום ההוא', פי' אפילו בשעת הסתר פנים אשלח את אסתר.

ולפי זה אתי שפיר בחגיגה דין ה', שאמר ההוא מינא לרי' ירושע בן זנוגא, עמא דאהדריהו מריה לאפיה מיניה, אחוה ליה עוד ידו נטויה עליה, פי' שאמר דכתיב 'הסתר אסתיר פני' כפשוטו, וא"ל אעפ"כ ידו נטויה עלינו, כמ"ש 'אסתיר' שהוא מרמז על אסתר, שעושה לנו נסים אך הם בהסתר, וז"ש 'ויט עלינו חסד לפני מלכו פרס', שהקב"ה עשה לנו נס גדול כזה, ואמרו שזאת היה בימי המן. לכך היה נס גדול יותר מחנוכה, אך הוא בהסתר פנים.

ובדברי הגר"א אלו מבואר עיקר ייחודו של נס פורים, לפי שהוא נס שנעשה בזמן הגלות שהוא זמן הסתר פנים, והנס עצמו נעשה כותוך ההסתר, שהרי כל הנס היה גנוז בתוך מאורעות הטבע.

ומבואר עוד בדברי הגר"א, דמה"ט נס פורים גדול משאר הנסים שנעשו בגלות, דבנס שנעשה בזמן הארת פנים ובטעה שבית המקדש על חילה, אין כל כך חידוש, ועיקר מה שנתחדש בנס פורים, דגם בזמן של הסתר פנים, לא עוזב אותנו הקב"ה, ועדיין השגחתו עלינו, ועדיין ידו נטויה עלינו לעשות לנו נסים מתוך ההסתר ולהושיענו, ומתוך ההסתר עצמו מתגלה ועולה ישועתו של הקב"ה.

דן והנה איתא במסכת יומא סט, ב:

אמר רבי יהושע בן לוי, למד נקרא שמן אנשי מנסת הגדולה, שהחזירו עמרה ליושנה, אתא משה אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נסכים מקרקרין בהיכלו, איה נראותיו, לא אמר נורא, איתא דניאל אמר נסכים משתעבדים בבניו, איה נבירותיו, לא אמר גבור. אתו איגרו ואמרו אדרבה זו היא גבורתו, שכובש את יצוי שנותן ארץ אפים לרשעים, ואלו הן נראותיו, שאלמלא כוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות. ומבואר בגמרא, דירמיהו ודניאל לא ראו את ההנהגה של 'גבור' ו'נורא' בבריאה, כיון שהיו בתקופה של הסתר פנים, שהיו בזמן חורבן ביהמ"ק

* כוונתו, שהוא מלשון ידו נטויה עלינו, דהיינו, אימתי עשה לנו הסודים כנטיית יד אע"פ שאנו בגלות, בזמן המן.

(אורה שמחה ששון יקר — גימט' תרי"א כגימט' של תורה), וראשי תיבות הוא כולל של כל חתיבה" — כיון שמצוות אלו מבטאות במיוחד את הקשר שבין השי"ת לישראל, כאמור, לכן התחזקו ישראל מתוך אהבת הנס במצוות אלו בפרט, ובמיוחד בתורה שהיא הקשר הנעלה והחזק ביותר.

נמצא, שהלימוד העיקרי בימי הפורים הוא, השגחת ה' ואהבתו לעמו, בכל מצב אף בעת גלות והסתר, כאשר ההנהגה הטבעית מונהגת על ידו ית' לטובת עם ישראל. וע"י הכרה זאת, מגיעים לשלימות באהבת ה', ומתקשרים אליו ית' ע"י קבלת התורה מחדש, מאהבה.

קבלת התורה מחדש, היא היא הסיבה לשמחה הגדולה בפורים, אשר בשמחה זו משלימים אנו את החסר בשמחה ומשתה כיום הכיפורים, על קבלת התורה שהיתה בו, כדברי הגר"א ז"ל.

אל תהיה ח"ו שמחה זו חיצונית בלבד, עלינו להשתדל כי שמחת פורים תהיה פנימית מתוך ההכרה בקבלת התורה מחדש, ואילו החיצוניות היא רק ביטוי וחיוזוק לפנימיות. שמחה כזו מרוממת ומחזקת את האדם, וממנה תוצאות חיים לקבלת עול תורה ומצוות באהבתו ולהתחזקות בהן גם בחלוף ימי הפורים.

★ ★ ★

פורים לא יתבטל — גילוי היחוד

ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובין עתידין ליבטל וחמשת ספרי תורה אינן עתידין להיבטל, מאי טעמא, קול גדול ולא יסף (דברים ה, יט), רשב"ל אמר אף מגלת אסתר והלכות אינן עתידין ליבטל, נאמר כאן קול גדול ולא יסף ונאמר להלן וזכרם לא יסוף מזרעם" (ירושלמי מגילה פ"א ה"ה).

יש להבין דברי ר"י שהנביאים והכתובים יתבטלו לעתיד לבוא. הביאור הוא, שלעתיד לבוא יהיו גילויים והשגות בהשי"ת והנהגתו, גדולים ונשגבים מאוד, עד כדי כך שהגילויים שבנביאים ובכתובים לא ייחשבו לעומת הגילויים שיהיו לעת"ל. וזאת גילו חז"ל באמרם (ברכות יב:): "וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאום ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם (ירמיהו כג), אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שיעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לו" — לעת"ל ייחשבו הניסים שהיו במצרים כטפלין לעומת הניסים הנשגבים שיהיו לעת"ל, שהם יהיו העיקר בגילוי כבודו ית"ש.

אמנם שומה עלינו להבין, מה מייחד את מגילת אסתר יותר משאר הנביאים והכתובים, שלמרות הגילויים הנשגבים לעת"ל, עדיין יהיו גילוייה מורגשים גם לעת"ל, וע"כ מגילת אסתר לא תתבטל לעת"ל?

כעין דברי הירושלמי המוזכרים בתחילת דברינו, נמצא בילקוט משלי (רמו תתקמד) עה"פ "טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה" — "טבחה זו אסתר המלכה, שבשעה שהגיע צער לישראל התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע ושכרתו יין ביותר, וכסבור היה המן בעצמו שחלקה לו כבוד, והוא לא ידע שפרשה היא לו מצודה, שמתוך ששכרה אותו יין קנתה לה אומתה לעולם¹. אף ערכה שולחנה² בעולם הזה ובעולם הבא, אי זה? זה שם טוב שקנתה, שכל המועדות עתידין להיבטל וימי הפורים אינן בטלין לעולם, א"ר אלעזר אף יום הכפורים לא יבטל לעולם שנאמר והיתה זאת לכם לחוקת עולם" — רואים אנו גם בדברי הילקוט את הענין המיוחד בנס פורים יותר מכל המועדים.

כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים, וכאמור הניסים שהיו במצרים יהיו טפלין לעומת הגילויים הנשגבים שיהיו לעתיד לבוא, וממילא אף כל עניני המועדות יהיו טפלין.

ברם גם דברי הילקוט צריכים ביאור, מהו המייחד את ניסי פורים יותר מכל המועדים? הרי בעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף, זכו בני ישראל לבהירות נשגבה עד לדרגה עילאית, שראתה אפילו שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ותינוקות יונקים הראו באצבע — זה א-לי ואנוהו, והיתכן שכל גילויים אלו שהם היסודות לאמונתנו יהיו בטלים לעת"ל?

ולעומת זאת, ניסי פורים שהביאו לישועת ה', היו ניסים נסתרים — הסתר בתוך הטבע, שהרי כל מאורע כשלעצמו לא חרג לכאורה מדרך הטבע: טבעי הוא, שכאשר המלך עושה סעודה קורא לאשתו, וכשמסרבת לבוא הורגה על בזיון המלך, וכך יכול לקרות ג"כ כשלוקח את אסתר המלכה ואינה מגדת את עמה ומולדתה, וכן מעשה בגתן ותרש — מדרך הטבע שיקרה כך, וכך בכל האירועים לכשעצמם, כשמתכווננים בכל פרט אפשר להסבירם כדברים שאינם חורגים מדרך הטבע.

אולם צירוף כל המאורעות יחדיו, כשמבינים את השתלשלות הענינים שהביאו לישועת ה', אז מבינים את הנס שבדבר. אולם בכל מהלך הנהגה זו

1 מה המעשה הגדול בזה "ששכרה אותו ביין, ואיך קנתה לה אומתה לעולם"? דבר זה יבואר ע"פ מה שאחז"ל (מגילה טו:): "מה ראתה אסתר שזימנה את המן... כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך" (ועיי"ש עוד כמה טעמים לכך). זו הייתה חכמתה של אסתר, ע"י שהזמינה את המן לסעודה לא יסמכו ישראל עליה אלא יחזרו בתשובה לה, וא"כ בכך שבשעת צרה זו השקתה את המן עד שהשתכר, פרשה לו מצודה, שגרמה לישראל לשוב בתשובה, ועי"ז קנתה לה שם בישראל לנצח.

2 שולחן הוא הביטוי לשכר כנא' (אבות פ"ו מ"ד) "שולחנך גדול משולחנם" (וכרש"י "הוא שכר שתקבל על לימודה של תורה"), בעוה"ז — שכרה היה שקנתה לה שם לנצח בכלל ישראל.

— הסתר בתוך הטבע, לא ראו בחוש את יד ה' הגלויה, וא"כ מהי גדולת נס פורים שלא יתבטל לעת"ל יותר משאר הניסים שראו בהם את ישועת ה' בבהירות נשגבה ועתידים להתבטל?

חכמת השי"ת ניכרת יותר בהנהגת הסתר בתוך הטבע

המהר"ל (בהקדמה שניה לספר גבורות ה') מביא קושיית הרלב"ג, השואל — במה ניכרת גדלות ה' בניסים שהוא פועל? הרי כשברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, קבע אז את כל החוקים והסדרים ומהלך כל הענינים, כיצד יתנהל העולם לאור זה, וכשהקב"ה נצרך להשתמש בהנהגה ניסית, החורגת מדרך הטבע, לכאורה אין זה מראה על חכמת הבריאה, שהרי נראה כאילו שחוקי הבריאה אינם מועילים לכל המאורעות שיקרו אח"כ, וכאילו שזו חריגה בבריאה עצמה, ואילו מדרך החכמה להכין את סדרי הטבע מראש, שיתאימו להנהגת הבריאה בהתאם לכל המאורעות.³

משיב המהר"ל: כשם שיש סדר להנהגת הטבע, כך יש סדר להנהגה הניסית. אין הניסים באים כמקרה, ואין הם באים כפתרון למצב שאי אפשר לפותרו בדרך הטבע. אלא יש סדר לניסים, באיזה זמן ובאיזה מצב יתנהלו. הקב"ה תכנן מראשית הבריאה הן את חוקי הטבע, והן את כל חוקי הנהגת הנס שישתמש בהם בעתיד בהתאם לצורך. ודבר זה מפורש בחז"ל (כר"ר פ"ה, ה): "אמר ר"י תנאין התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל... אמר ר' ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית", הרי שכל הניסים נקבעו בששת ימי בראשית.

המהר"ל מסכים עם דברי הרלב"ג, שחכמת השי"ת בשבילנו נראית ובולטת יותר בהנהגה שאינה חורגת מדרך טבע הבריאה, אלא משיב על טענת הרלב"ג שכאילו ההנהגה הניסית היא חריגה בבריאה. אבל האמת אינה כך, גם את ההנהגה הניסית הקב"ה תכנן כבר מראשית הבריאה בהתאם לצורך, כשם שתכנן מראש את חוקי הטבע.

נמצא שאף שבהנהגת הנס ניכרת גדלות השי"ת, מ"מ בהנהגת ההסתר שאינה חורגת מדרך הטבע, נראה כבוד ה' ומלכותו על הבריאה, יותר מהנהגה הניסית. בהנהגת ההסתר — הקב"ה מטובב את כל המאורעות והמקרים הטבעיים כרצונו, ובתוך מסגרת הטבע עצמו ללא שום שינוי כלל, מוליך את הבריאה לקראת הישועה. משא"כ בהנהגת הנס — הקב"ה משנה את חוקי הבריאה למען הישועה.

3 למה"ד: לחכם המתכנן מערכת, וראשית מחשבתו לחשוב כל מה שעלול לקרות בעתיד, ובהתאם לכך בונה את המערכת. לצפות הכל מראש זוהי חכמה, איזהו חכם הרואה את הנולד.

זוהי סגולת פורים המיוחדת יותר מן המועדים לפי שבו היתה ההנהגה בתוך הסתר הגלות, לא היתה כל חריגה ממהלך הנהגת הבריאה. ויתירה מזו, אף הטבע עצמו שימש כדי להראות ולהוכיח שמסובב סיבות הטבע משתמש בטבע עצמו להוציא לפועל את רצונו, וכאמור בהנהגה זו ניכר שלטון הבורא וחכמתו יותר מבשאר המועדים שהיתה בהם הנהגה ניסית.

כל מעשי השי"ת – גם הנראה רע – משמשים כאמצעי להביא את הבריאה לשלמותה

אמנם יש עוד עומק במעלת ההנהגה בפורים, מלבד הטעם שבהנהגת הסתר בתוך הטבע ניכרת גדולת השי"ת יותר מאשר בניסים גלויים ונשגבים. הרמח"ל (דעת תבונות עמ' מה סי' נד) מסביר את מהלך הנהגת השי"ת. יש שני צדדים להנהגה – הנהגה גלויה והנהגה נסתרת. הנהגה הגלויה – הנהגת שכר ועונש. אמנם לא תמיד רואים הנהגה זו בבירור, אך חז"ל אמרו (בר"ר ט, יא): "כל המידות בטלו, מידה כנגד מידה לא בטלה" – זוהי הנהגת שכר ועונש. והנהגה הנסתרת – פעולתה להביא את הבריאה אל שלמותה. וכך הן דבריו: "כי ודאי בכל מדה ומדה [=הן] במעשי טוב וחסד, הן במעשי עונש ויסורים] שהוא ית"ש מודד לנו, נכחין שני ענינים: הנראה והנסתר, דהיינו הנראה הוא השכר והעונש, למי שנמדדה לו המדה היא לפי מה שהיא, הטובה היא אם רעה" – הקב"ה מנהל את מהלך הענינים לפי מעשינו, על מעשים טובים מקבלים שכר, ועל מעשים רעים מקבלים ח"ו עונש. יש ולעיתים הקב"ה ממתין עם העונש ונותן אפשרות לאדם לחזור בתשובה – זוהי הנהגה הנראית – "והנסתר היא העצה העמוקה הנמצאת תמיד בכל מדותיו, להביא בהן את הבריות לתיקון הכללי" – הנהגה זו אינה תלויה במעשינו, גם כשהרשע מרשיע ומצליח לכאורה נגד רצונו ית', השי"ת מנהל את הדברים באופן כזה שאפילו ממעשי הרשע ייצא לבסוף תיקון הבריאה – "כי כך היא המדה ודאי, שאין לך מעשה קטן או גדול שאין תוכיות [=פנימיות המעשה] כונתו לתיקון השלם, וכענין שאמרו כל מאי דעבדין מן שמיא – טב" – לעתיד לבוא יתברר שמתחילה כל מעשה ומעשה היה רק לטוב, ולא רק עבור הפרט, אלא אף שימש לתכלית הטוב של תיקון כל הבריאה – "והם הם דברי הנביא (ישעי' יב, א) ישוב אפך ותנחמני, כי יודיע דרכיו הקב"ה לעתיד לבוא לעיני כל ישראל, איך אפילו התוכחות והיסורין לא היו אלא הזמנות לטובה, והכנה ממש לברכה" – אמנם עתה אין אנו מבינים הנהגה נסתרת זו, אך לעת"ל נבין וניווכח איך שהכל היה לטובה, ומגמתו של הקב"ה בכל מעשה, ואפילו ברע שמביא עלינו,

4 לבסוף כאשר ישוב אפך, תנחמני על ידי שאבין למפרע שכל זה היה כדי להביא אותי אל השלמות.

היא לתיקון הבריאה ואינו כעונש גרידא — "כי הקב"ה אינו רוצה אלא בתיקון בריאתו ואינו דוחה הרשעים בשתי ידיים, אלא אדרבה, מצרפם בכור להתקן, ולצאת מנוקים מכל סיג" — בזהב יש סיגים הפוגמים באיכותו, וע"י שמתכינים אותו בכור, יוצאים הסיגים עד שהזהב נעשה טהור, כך השי"ת מצרף את הרשעים בכור הברזל; העונש אינו נקמה אלא תיקון, במטרה להוציא אותם מנוקים מכל סיג — "והכוונת זאת אחת היא לו יתברך בכל מעשיו שהוא עושה עמנו להימין ולהשמאל".

לעת"ל נבין מתוך המעשים עצמם — שכולם היו סיבות לטוב

"ואמנם צריך שתדעי כי כל מעשי ה' נורא הוא, ורחב ועמוק לאין תכלית, בענין שנא' (תהלים צב, ו) מה גדלו מעשיך ה', והקטן שבכל מעשיו יש בו כל כך מן החכמה הרבה והעמוקה, שאי אפשר לרדת לעמקה לעולם, והוא ענין הכתוב (שם) מאוד עמקו מחשבותיך" — אנחנו רואים רק את היצוניותו של כל מעשה, אבל אין לנו השגה כלל בפנימיותו. המחשבות הטמונות בכל מעשה והסיבות לכך, גדולות ועמוקות עד אין תכלית, "מאוד עמקו מחשבותיך",⁵ גם המעשים שאפשר לנו להתבונן בהם מצד היצוניותם אין אנו מבחינים בכל היקף גדלותם, "מה גדלו מעשיך ה'" — "והנה עתה אין מעשי ה' מובנים לנו כלל, אלא שטחיותם הוא הנראה, ותוכיותם האמיתית מסתתרת" — שואלים אנו הרבה קושיות למה הקב"ה מנהיג את הבריאה בדרך זו ולא בדרך אחרת, כי את התוך [=פנימיות] של כל מעשה אין אנו מבחינים עתה כלל — "כי הרי התוך הזה שזה ככולם, שכולם רק טוב ולא רע כלל, וזה איננו נראה ומוכן עתה ודאי" — המכנה המשותף לכל המעשים הטובים והרעים שכולם רק לטוב הם, אבל עתה הטוב איננו נראה — "אך לעתיד לבוא זה לפחות נראה ונשיג, איך היו כולם מסיבות תחבולותיו ית' עמוקות להשיב לנו באחריתנו".

לעתיד לבוא נבין קצת בהשגה איך היה הכל לטוב, וכמו שאמרו בגמרא (פסחים נ.) "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" — שואלת הגמ' "אטו האידנא לאו אחד הוא? א"ר נחמן ב"ר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב באל"ף דל"ת, שם הוי"ה הוא שם הרחמים, אולם עתה שם הוי"ה נקרא בלשון אדנות — אדון הכל הוא

5 עיין במגילה (טו:) התנאים והאמוראים מביאים שנים עשר טעמים על "מה ראתה אסתר שזימנה את המן". ושם בסוף "אשכחיה רבה בר אבוח לאליהו, אמר ליה כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי, אמר ליה: ככולהו תנאי וככולהו אמוראי". והרי הדברים קל וחומר, אם האדם עושה מעשה, כאשר הרבה טעמים מחייבים את עשייתו, וכל טעם כשלעצמו מהווה סיבה למעשה, אם כן כמה רבבות טעמים יש בכל מעשי השי"ת, כאשר כל טעם כשלעצמו הינו סיבה למעשה, ואפשר ללמוד ממנו הרבה.

המנהיג והשליט, לא כפי שאני נכתב אני נקרא. עתה קוראים בשם אדנות, כי בעולם הזה רואים אנו רק את הנהגת שכר ועונש, ואין אנו רואים בכל מעשה את הנהגת הרחמים. אבל לעתיד לבוא כשיראו שהכל היה רק לטוב, יהיה שם הו"ה נקרא כפי שהוא נכתב, ביו"ד ה"י — שם הרחמים, כי אז יבינו איך שכל ההנהגה ואף הנהגת הדין היתה רק רחמים, כדי להביא את הבריאה לשלימות הטוב.⁶

אך מוסיף הרמח"ל, כי גם לעת"ל השגה זו לא תהיה בשלימותה — "אבל לא נדמה מפני זה שנשיג סוף החכמה הרבה הנכללת במעשים ההם, כי כל מה ששיג אדם אפילו ממעשי הבורא אינו אלא כטיפה מן הים הגדול" — גם כשכבר יבינו איך כל מעשה הביא אל ההטבה השלימה, הבנה זו לא תהיה בשלימות — "ועל בן נדע שבהיות שרצה האדון להשקיף בחק טובו שזכרנו על בריותיו" — דהיינו הקב"ה משקיף על בריותיו בכל מעשה שיהיה רק לטוב — "הנה כל המעשים המגיעים לנו עתה על פי דרך השכר ועונש, יש בתוכם מה שאין נברם [=בחיצוניותם] ודאי — מה שמגלגל ומסבב בטובו תמיד להשלים תיקונינו" — הסיכובים של כל האירועים סופם להביא לתיקוננו — "ויש בתוך הוה [=תוכם של כל המעשים] מה שיתגלה לעתיד לבוא מיד, שנאמר (ישעיהו לה, ה) אז תפקחנה עיני עורים, היא הכונה: המחשבה הנראית וניכרת מתוך המעשים עצמם, שמיד שיאורו עינינו באור הדעה נבינה מן המעשה עצמו אשר נעשה" — לעתיד לבוא תיפקחנה עינינו ונבין מתוך המעשים עצמם, כיצד הרע ומכלול הפורעניות היו אמצעים להביא את הבריאה לשלימותה, ואז ניווכח שהיינו כעוורים במבטנו על כל מעשה כעוורים.⁷

"אמנם יש ויש ודאי מן החכמה העמוקה במעשים ההם, מה שאינו ניכר ומושג מבחם של המעשים כלל" — ודאי שיהיו דברים שאי אפשר יהיה להבינם מתוך

6 הגמ' (שם) אומרת עוד "אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא לא כעוה"ז העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב" — עתה אנו יודעים איך שהכל לטוב — באמונה, אבל לא בהרגשת הלב; כדי לברך גם על הרעה הטוב והמטיב, צריך הבנה עם כל התחושות שמעשה רע הוא רק לטוב. אבל לעת"ל כשירגישו כולם בהבנה — לא רק באמונה — איך שגם הרע עצמו שימש לטוב, יברכו גם על הרע הטוב והמטיב.

7 בדרך זו מפרשים "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהילים קכו) — אז נבין כשנסתכל אחורנית על ימי הגלות שעברו, שהיינו כחולמים ולא הבנו שכל זה היה כדי להביא את הגאולה.

יודעים דברי החפץ חיים ז"ל בפר' ויגש, כאשר יוסף אמר לאחיו "אני יוסף" הבינו מיד למפרע את כל מה שקרה מאז חלומותיו של יוסף, ובמשך עשרים ושתיים שנה, ואת כל התנהגותו התמוהה של יוסף מאז שבאו אחיו לפניו, עתה הבינו זאת בלי שהיה צורך לתת להם הסברים על כל פרט. כך לעתיד לבוא כאשר הקב"ה יתגלה לנו, ויאמר ברחמי שנית "אני ה' אלוקיכם" — נבין למפרע את כל האירועים של שית אלפי שנים, מאדם הראשון עד ימות המשיח, נבין כל זאת בבת אחת וללא הסברים, מתוך עצם המעשה. ועיין עוד מש"כ רבינו זצ"ל בנושא זה בקונטרס "הבה נראה יד השי"ת".

עצם המעשים, ויצטרכו לכך הסברים נוספים – "כי מרוממות החכמה העליונה הוא, שאינה ניכרת אפילו מפעולותיה" – יש במעשי ה' חכמה כ"כ עמוקה, דברים שא"א להבין אפילו מתוך המעשים עצמם – "זוה וזה [=גם מה שנבין תיכף ומיד וגם מה שעוד טמון במעשים] אינם אלא מעשי טובו ית' המשקיף עלינו לטובה" – להבין את מעשי השי"ת עתה אין זה בהשגתנו, אך עתה אנו מאמינים שכל דעביד רחמנא לטב, אבל לעת"ל השי"ת יאיר את עינינו ויגלה לנו מנפלאות חכמתו העמוקה, איך שכל המעשים היו לטוב ושימשו סיבות להביא אל השלימות.

עיקר הגילויים לעתיד לבוא יהיו סביב נושא – גילוי היחוד, שיתגלה לעין כל איך כל מעשה ומעשה הביא לגילוי היחוד, ואין דבר בבריאה שלא הביא לשלימות הבריאה, ואף מעשי הרשעים עצמם, סופו של דבר הביאו לתיקון זה. אמנם אין זה פוטר את הרשע מהאחריות על המעשים שהרשיע נגד רצון השי"ת, מכיון שבחר ברע, אבל הקב"ה משתמש גם במעשי הרשע – למרות שהרשיע – להביא על ידו את שלימות הבריאה.

פורים – היפוך הרע לטוב

דומה לגילוי היחוד לעתיד לבוא בזעיר אנפין, הוא גילוי היחוד של ניסי פורים – גם מתוך הסתר. הגמרא (חולין קלט:): שואלת "אסתר מה"ת מנין? ואנוכי הסתר אסתיר את פני ביום ההוא" – חז"ל לא באו רק לרמז לנו היכן אסתר נרמזת בתורה, אלא ללמדנו מה השורש של כל האירועים האלו – הסתר פנים! כל המאורעות שאירעו היו בדרך של הסתר, ללא שום גילוי של ניסים בתוך ההסתר הזה, וכאמור כל אירוע ואירוע בפני עצמו היה רק כמאורע טבעי שהיה יכול לקרות, אבל בסופו ראו איך שכל מאורע היה מראשיתו בנוי כחוליה אחת משרשרת ארוכה של מאורעות שהביאו לישועת ה'.

מור"ר זצ"ל היה אומר בשם הסבא מקלם,⁸ כל נשכח שכל שרשרת המאורעות הללו נמשכה על פני תקופה של תשע שנים, מהשנה השלישית למלכות אחשורוש ועד שנת י"ב למלכותו. כשקוראים את כל האירועים הללו בפעם אחת, מקבלים כדבר מובן מאליו שכל מאורע קשור בחברו, ברם בתקופה ההיא כלל לא הבינו זאת. לא הבינו כיצד המלך הרשע לוקח לבית מלכותו את הצדקת אסתר המלכה, לא הבינו את גזרתו של המן, לא הבינו למה מרדכי אינו משתחוה להמן, לא הבינו מדוע אסתר מזמינה את אותו רשע לסעודה עם המלך. וכך עמדו תמהים ומשתאים בכל התקופה ההיא על כל מאורע ומאורע, לא הרגישו כלל בכל התקופה ההיא ניסים גלויים, לא היתה כל חריגה בסדרי

8 ראה מכתב מאלהו ח"א עמ' 76 מאמר אמונת חכמים.

הטבע, הכל התנהל כסדרו, ורק בסופו כשהגיעה הישועה לעם ישראל, ראו והבינו שמה שהיה לצרה נהפך לישועה. המן שנתן העצה להרוג את ושתי, הוא שגרם ע"י כך את בחירת אסתר המלכה לבית המלך אחשוורוש, ובסופו של מעשה היא שהביאה להריגת המן; המן הפיל פור ביום המיועד לאבד את היהודים, ויום זה נהפך להצלת עם ישראל; המן הכין בעצמו את העץ לתלות את מרדכי והוא בעצמו נתלה עליו. כך ראו בחוש איך מתוך ההסתר הגדול באה הישועה, והבינו איך הרע שימש בעצמו לעזר וסיוע להביא את ישועת ה'. זהו גילוי היחוד הנפלא בנס פורים!

הרע עצמו משמש ככלי לגילוי היחוד

הרמח"ל (דע"ת סי' קכד עמ' קב) מבאר את הפסוק "ראו עתה כי אני אני הוא" (דברים לב, לט), כי בכל מאורע טמון יד ה', וגם מה שסבורים אנו כרע, המצליח לפעול נגד רצון השי"ת, הוא טעות! אין ח"ו שתי רשויות בבריאה, אין כח בבריאה שיכול לפעול נגד רצון השי"ת, ולא רק שאינו יכול לפעול נגד רצון השי"ת, אלא הרע עצמו בעל כרחו משמש עפ"י תוכניתו של הקב"ה כצינור להוציא לפועל את רצון השי"ת. זה יהיה גילוי היחוד לעת"ל, שהקב"ה יחיד בעולמו.

וכך דבריו: "וחנה מן הדברים הנכללים בכונניות [=מכונה] האלה הוא הרע בכל פרטיו כמו שביארנו, וכל אלה דברים המצטרפים למצב הראשון הזה של האדם בעוה"ז. ותלויים כל אלה [=שגם הרע משמש כאמצעי לטוב] בענין גילוי יחודו ית', שכבר פרשתי ענינו למעלה, שהוא לגלות האור מתוך החושך, ומן הסתר הפנים הנעשה בראשונה עם כל תולדותיו יתגלה היחוד באחרונה. ותביני, כי חנה רצה הרצון העליון שיתברר אמיתת יחודו בפועל [=לעת"ל יכירו זאת לא רק באמונה אלא בפועל], וזה על ידי כל הסיבובים שהוא ית' מסבב בעולמו, בדברי הכתובים (ישעיהו מג, י) למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא אל וגו', (דברים לב, לט) ראו עתה כי אני אני הוא וגו', כי בתחלה [=בעולם העבודה] הוא רוצה לברר דבר זה בפועל, ומסבב כל סיבוב הנלגל אל הנקודה הזאת" — של גילוי היחוד שהוא שלימות הבריאה.

כשיתגלה היחוד לעת"ל בשלמותו —

יתענג האדם בהשגתו

מוסיף הרמח"ל: "אמנם כשיהיה נשלם הענין הזה [=לעת"ל כשיתגלה היחוד], פירוש: שכבר נתברר דבר זה בפועל, משם ותלאה יהיה הדביקות וההשגה שישינו הנמצאים להתקשר בו ית' ולהתענג בשלימות יחודו שכבר נתגלה ליהנות מזיו שכירתו, ולהשיג בשלמותו זה תמיד דברים עמוקים מהראשונים, עד אין סוף

אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר

כתיב אסתר ט לב ומאמר אסתר קים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר'

ויש לומר דהנה לכאורה קשה למה נקראת אסתר בשם אסתר ולמה לא נקראת בשם הדסה אשר שם זה היה שמה מלידה ואילו אסתר רק אומות העולם קראו אותה ע"ש אסתר כדאיתא מגילה יג

אמנם יבואר על פי מה שאמרו חז"ל אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר, דלכאורה קשה למה צריך רמז לזה מן התורה וכי בלא זה לא היה סגי ליה? אבל יש לומר שכוונת הגמרא היה כי לולא שהיה אסתר מרומזת בתורה אז היה אפשר לומר שנס דאסתר היה רק מקרה והמקרה לא יתמיד ואין לנו לצפות עוד שנס כזה יחזור בעת שנהיה חס ושלום עוד בצער כזה ובאמת דאסתר הוא חוזרת בכל פעם שישראל שרוים בצער כאשר אבותינו סיפרו לנו וגם עינינו רואות שהקב"ה עוזר לנו בכל פעם שאומות העולם גברו עלינו ושולח לנו את שלוחו אשר מציל אותנו מפי אריות ב"ה

וכאשר אנו אומרים תשועתם היית לנצח דהיינו התשועה היה נצחי כי ותקוּתם בכל דור ודור דהיינו בכל דור ודור כאשר עומדים עלינו השונאים לכלותנו אנו מקוים לנס אסתר

ועל כן פריך הגמרא אסתר מן התורה מנין דהיינו שיש לה רמז בתורה והוא ענין נצחי כמו התורה ולא מקרה הוא אשר לא יתמיד

על זה אמר ואנכי הסתר אסתיר דהיינו שאנו אומרים שאסתר דייקא שמה ולא הדסה הגם שאסתר הוא שם אשר האומות העולם היו קורין אותה זה גופא קים את דברי הפורים לדורי דורות

שם דרך פורים, מאמר מחות ימי הפורים, אות ג

תכלית המועדים שנקבעו זכר ליציאת מצרים, להשריש בנו את האמונה בבורא עולם המשגיח על הבריאה על ידי ההתבוננות בנסים ושינוי הטבע שהיו ביציאת מצרים. מעתה ברור מדוע לא נקבעו ימים טובים לציון נסים אחרים שקרו לעם ישראל, דוגמת נס מלחמת ארם ומפלת סנחריב, וכן הנסים שנעשו ליהושע במלחמותיו לכיבוש הארץ, נפילת חומת יריחו, העמדת השמש והירח בעמק איילון, מטר אבני האלגביש בכיבוש העי וכי"ב. שכן לפי המבואר, אין כל תוספת להשרשת האמונה בהשגחה אם יקבעו חז"ל עוד ימים טובים לציון נסים, שכן לימוד זה נלמד כבר מהמועדים שנקבעו זכר לנסים ביציאת מצרים.

אולם נס פורים גילה את סוד הנהגת השי"ת בבחינת "א-ל מסתתר" בהנהגה נעלמת המסובבת ומובילה את העולם לתכליתו, והתחדשה בחינה של גילוי ההשגחה בתוך הטבע, כאשר נגלה לכל שגם העולם בהנהגתו הטבעית היום יומית מתנהל בהשגחת הקב"ה. כל ההשתלשלות נס פורים התנהלה באופן הנראה טבעי לגמרי - על ידי האנשים השולטים, המלך והמן השרים והפרתמים. הכל היה מסור לבעלי בחירה: מצד אחד מרדכי ואסתר וכלל ישראל, ומצד שני אחשוורוש והמן סמל השכלות והרשע. ויתרה מזאת, באופן שהוללותם השפלה ותאוותיהם המגוננות של רשעים אלו היו מכשיר להוביל את הנהגת העולם לתכליתה. ומתוך הדברים שנראו כחסרון וסתירה לגילוי ה', דוקא מהם עצמם הגיע מהלך ההשגחה לתכליתו. לכן נקבע מועד הפורים ליום טוב בהלל והודאה בנוסף על המועדים שקבעה התורה זכר לנסים ביציאת מצרים - כדי לחדד ולהשריש בנו את יסוד האמונה במציאות השגחת ה' והיותו מנהיג ומסובב כל המהלכים הטבעיים כולם לתכלית הטוב.

אור חדש למהר"ל הקדמה

ומה שאמר (שם) חצבה עמודיה שבעה פ"ה המעשה הזה של אסתר יש לו קיום כי הדבר שהוא עומד על ז' עמודים יש לו קיום שלא יתבטל וזה שאמר (מדרש שוחר טוב משלי ט, א) שכל המועדים יהיו בטלים ואלו פורים לא יהיה בטל לעולם ויש לו יסוד קיים לנצח אע"ג דבפ"ק דברכות (יב, ב) סבירא להו לרבנן שאף יציאת מצרים לא יהיה בטל אין צריך לומר בשביל זה כי המדרש הזה סובר כבן זומא דאמר (שם) יציאת מצרים יהיה בטל אלא אף כרבנן אתיא דאף רבנן אומרים (שם) כי לעתיד יהיה שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל, ולפיכך כל המועדים אשר הם זכר ליציאת מצרים בלבד והם טפלים לשעבוד מלכות שייך לומר שיהיה בטול למועדים כאשר אינם עיקר אבל פורים אינו זכר ליציאת מצרים דבר זה לא יהיה בטל ויש לפרש כי פורים שבא בשביל שהמן היה עומד לכלותינו מן העולם שלא יהיו נמצאים כלל ואם היה ח"ו המן מכלה ישראל לא הגיעו לימי המשיח כלל ולכך ימי הפורים לא יהיו נבטלים מאחר שימי הפורים באים על זה שלא היה המן מכלה ישראל מן המציאות לגמרי עד כי לא יהיו נמצאים כלל והש"י נתן להם המציאות ולכך יקיימו המועד הזה אף לעתיד לימות המשיח שאם לא היה פורים לא הגיעו לימי המשיח אבל יציאת מצרים אף אם לא יצאו ממצרים אפשר שיהיה להם משיח וע"י המשיח היו נגאלים ולכך כל המועדים שהם זכר ליציאת מצרים יהיו בטלים מה שאין כך בענין פורים שאם לא היה ביטול למחשבת המן ח"ו היו ישראל כלים ולא הגיעו אל הגאולה של המשיח.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

רנב"י אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם. לא נאריך בדקדוקים. כנה הרמזים סוף הלי מגלה [פ"ב ה"ח] מייחתי, והוא מתוספתא רפ"ב כל מועדים וימי הארות יצטלו ופורים לא יצטלו, דכתיב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, וכל הנביאים וכתובים יצטלו חוץ מתורה משב רבינו ע"ה דכתיב קול גדול ולא יסף, והלכות תורה שצטלו פה דכתיב הליכות עולם לו, וחזן ממגלת אסתר דכתיב וזכרם לא יסוף מזרעם. והרמב"ד השיג, הלילה שיתצטלו אות אלו. וצ"ל מנחת הלוי כתב, דהך כל ימים פורים צטלים אין הכוונה שיתצטלו ולא יסוגו אותם הלילה לומר, אך יצטטלו כדבר הצטלו צטלים, כ"ל כל ימי המועדות יהיו צטלים צ"ל נגד ימים גדולים אשר התורה עיניו צמחה צימיו, חוץ מנחם של פורים שלא יצטטלו גדול מהימים שלעיל וא"ש. אך מציטול ספרי נביאים מזה לא דבר כולם.

וב"ל לישב ג"כ ע"ז, דהרי כל העוסק צספר הנביאים ומכוון צו לשמה, יזכה ויעמוד על דעת הנביא שחיבר ספר הכוא, ולע"ל כלם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם וכתיב [זכריה י"ב] הנכשל צבהם יהיה כדוד, א"כ מה שיכול להשיג בקריאת ספר ישעיה יהיה צטל צהשגתו של עולם, משא"כ תורה מרטי"ה לא תצטלו אפי' צאלף אלפים, ולא קם נביא עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים, וה"ה הלכות תורה שצט"פ שכן הנה פירושו של תורת מרטי"ה, והסוף ג"כ מגולה, דכיון דקבלת תורה צימו מרטי"ה היה צאונם והדר קבלוהו צימו אחשורש [כשצט פ"ח ע"א] צאופן שאור קדוש הכלול במגולה הוא ממש יותר גדול ונכבד מחורתיו הקדושה צעממה. ויפה כהצ רמזים שהכל יצטטלו נגד מגלת אסתר. והנה שמואל מפיק אסתר צרה"ק נאמרה מקימו וקבלו קימו למעלה מה שקבלו למטה, וכתבו תוס' דלצטריך נמי קרא למידרש קימו מה שקבלו כצד דהדר קבלוהו צימו אחשורש ו"ל תרתי שמעת מיני, וקשה מ"ל הא וזיל הכא קמדתו לי, ע"כ מייחתי על זה וזכרם לא יסוף מזרעם דע"כ היתה צרה"ק, דל"ה לא שותה אפילו לספרי נביאים וכתובים ואין תהי עדיפא דיתצטלו אינהי צה, אע"כ נאמרה ג"כ צרה"ק כמותם ויוסף עליהם דהדר קבלוהו לכל התורה צרלן זאכבה

[ג], והנה ה"ה להם [למרדכי וביה דינו] תחצולה לצבר השנה ויהי חדש שנים עשר שצט ולא אדר, וחדש אדר יהי שלשה עשר, וגרלו ה"ה דוקא צחדש שנים עשר הוא חדש אדר ונצטטלו ונצטבלל גרלו ופורו רעו. אך היות צימו יחצאל טענו מודעא רצה לאורייתא נהי ככל הגוים והשיצ הקצ"ה ציד חזקה וחומה שפוכה אמלוד עליכם ע"י מלך קשה כהמו הרע הזה [כנסהדרין ק"ה ע"א, ל"ז ע"ב], מ"מ מטעמא ה"ל עד שהדר קבלוהו לא מחקיים לאל גומר עלי ע"כ נצרכו לנח. ע"כ אחר הנה קבלוהו קימו מה שקבלו כצד וע"ז קימו למעלה מה שקבלו למטה ע"ד לאל גומר עלי, ומשר"ה לריכוס לעשות צאדר הרלשון ג"כ זכר [כצט"ט א"ח ס"י תרל"ז] לנח הלו רעו.

קימו וקבלו קימו למעלה מה שקבלו למטה זכ"י ור"י אמר מוזכרם לא יסוף מזרעם. ל"ל תרווי לריכו, דקימו וקבלו אילצטריך להדר קבלוהו ולא יעטנו מודעא, והנה משנה למלך מ"י ממכירה [ה"ח] הקשה, להפוסקים אגב חונם מיתה גמר ומקנה א"כ אין כלן מודעה דחונם מיתה כפיית הבר גמר ומקנה. — וצחי ש"ס רע"א אמרתי, דהך פוסקים ס"ל אין האבות יכולים לקבל על צניהם, ומתן תורה שאני שהי כל הנשמות העתידות להולד שמה [כשמו"ר כ"ח ו'] וקבלו מעלמם. והנה אותן הנשמות לא ה"י להם צעלמם חונם מיתה רק שראו מיתה אצותיהם ע"י כפיית הבר, ולער הכן על האב אינו כחונם מיתה אלא כחונם ממון, דלערא הוב לטופן מודעא אכל לא גמר ומקני כחונם מיתה עלמו, ומיושב קושית משנה למלך ה"ל אך אי אמרין האבות יכולים לקבל על הצנים והאבות היו צאונם כפיית בר וגמר ומקני ותחייבו הצנים, ואין כלן מודעא, ואייתר קימו וקבלו [למדרש] קימו למעלה מה שקבלו למטה. והשחא א"ש, כיון שגזר מרדכי וזכרם לא יסוף מזרעם ש"מ שהסכימו אז שהאבות יכולים לקבל צצטיל הצנים, א"כ פסקה מודעא רצה וממילא מוכח מקימו וקבלו שקימו למעלה מה שקבלו למטה, הכן זה בי הקלרתי רט.

שכל אחד ואחד נדמתה לו כחונמתו. והנה ע"י כך נדמתה להמן שהיא עמלקי ולא זכר מומה, כי חשב שהיא צודתי חסכים לכלות ישראל כדרך עמלק רפא.

מיחשב לגבי ידי אונס, ודי שנאמר אגב אונסי גמר ומבין ולא יהיב והנה במתן תורה ה"י כל זורות הבאים [כשמו"ר כ"ח ו'] ולהם לא ה"י אונס מיתה, שאפילו יכפה על כל החיים וישאר רק מרע"ה ויעשה אותו לגוי גדול יבואו זורות הבאים לעולם, ורק צערם על מיתת החיים שהם אבות לאלו, והשתא אפילו נימא דהחיים ההמה לא ה"מ למיטען מודעא משום אונס מיתה גמר ויהיב, מ"מ כל זורות הבאים עד אחשורש ה"מ למיטען אונס זה הכן על האב לא ה"י אלא כמו אונסא בעלמא ולא כאונס מיתה ולא ה"י יהיבי יהביא, עכ"ל. ועקרי"ש באופן אחר.

וראה עוד ב"מילואים" לשו"ת ח"ז ס"י כ"ה, מצוינים כל המקומות שמרן מישב קושית המשנה למלך בזה.

רפ" דרשות ר"ב טור ד' ד"ה בפ"ק.

רפא) דרשות ר"ו טור ב'.

רפב) לא מצאנו בתוספתא אלא בירושלמי דסוגיין פ"א ה"ה, עיי"ש, ובהגהות מיימוניות אות ה' ומאמר "כל המועדים בטלים", הוא במדרש משלי ס' ובליקוט שם.

רעו) ע"י בתי מרן לעיל ד"ה ובדרוש אגדה, וד"ה שוב, ובמצויין שם. רעז) דרשות ר"ה טור ג'. — וראה לעיל ר' ע"ב ד"ה טעמא.

רעט) הוא בתי"ב, ב"ב, סוגיא דמורעא, מ"ז ע"א, ד"ה והמשנה למלך, [ונדפס בג בשו"ת ח"ז ס"י כ"ה], ור"ל שם:

המשנה למלך [ה' מכירה פ"י ה"א] הקשה לדעת הרב"י [ח"מ] ס"י ר"ה [ס"י"ב] דמתנת אונס מיתה אפילו תלוהו ויהיב בלי וזוי נמי מהני, ומשו"ה במתניתין דסיקריקון בגזירה קמיתא ומציעתא גמר ומקני בלא וזוי כמו זכ"י, א"כ מאי מודעא לאורייתא איכא הא ה"י אונס מיתה כפיית הבר כגיגית, ולפצ"ד ליישב דהתשב"ץ ח"א ס"י א' ס"ל דאונס הכן אינו אונס לגבי אב אע"ב דרמתי האב על הכן, והג"ה מרדכי [גיטין] ס"י תס"ז ס"ל אפילו בהיפוך אונס האב מיקרי אונס לגבי הכן, ורמז עלי' ב"מ א"ע ס"י קל"ד אות ט' ע"ש, והרב"י שם הכריע בדעה זו שהרי אפילו אונס ממון מיחשב אונס מכ"ש אבות ובנים זע"ז, ומייתי לי' בהג"ה ש"ע שם סוף סעיף ר' בשם יש מחמירין. ונ"ל אפילו להג"ל דבאונס מיתה גמר ומקנה אפילו בלא וזוי, הני מילי ה"א עצמו, אבל אב על בנו או בהיפוך צער מיתת אביו או בנו, לא

פורים הם יהיו במדרגה נמוכה יותר⁵⁴⁴.

[ז] ויעו' ברדב"ז⁵⁴⁵ שכו' וז"ל, על מה שנמצא במדרשים שכל המועדים בטלים וימי הפורים לא בטלים שנא' "וימי הפורים האלה לא יעברו וגו'", וקשיא טובא והא כתיב "לא תוסיף על הדבר ולא תגרעו ממנו", ומי הוא שיאמר שיתבטל אפילו אות אחד מן התורה. דעתי הפעוטה, כי אלו המדרשים וכיוצא בהם מדברים לימות המשיח, שתרכבה הטובה והשמחה והמנוחה והתענוג עד שיהיו כל הימים שוים אצל בני אדם כאלו נתבטלו המועדים, שאין הפרש בין חול למועד לא שתבטל המצוה ח"ו, אבל ימי הפורים יהיו נזכרים ונעשים אע"פ שאינם מן התורה כי יהיו ישראל זוכרים הצער אשר הגיע אליהם בזמן הזה. וא"ת למה לא יזכרו שעבוד מצרים, י"ל שכבר שכחו אותו בזמן המלכים ובנין הבית, אבל ימי הפורים לא נשכחו בבנין בית שני שלא היתה גאולתם שלימה ופשוט הוא, וכן מעיד הכתוב וזכרם לא יסוף מזרעם וכו', עכ"ל.

ובדרשות חתם סופר (ח"א, ו אדר תקצ"ב, עמ' קסד) הביא פירוש מספר מנות הלוי (להר"ש אלקבץ זצ"ל), וז"ל, דהך כל ימים טובים יהיו בטלים, אין הכוונה שיתבטלו ולא יחוגו אותם, חלילה לומר כן, אך יתבטלו כדבר הבטל בששים, הכי נמי כל ניסי המועדות יהיו בטלים בששים נגד הנסים הגדולים אשר תחזינה במהרה בימינו, חוץ מנס של פורים שלא יתבטל דגדול מהנסים דלעתיד לבוא, עכ"ל.

והיינו כשם שדבר הבטל בששים, אין הכוונה שהדבר מבוטל ולא קיים במציאות, כי הלא מציאותו לא בטלה, אלא הכוונה שאין הדבר נרגש וחשיבותו נפחתה. וכך יהיו ניסי מצרים לעומת הניסים שלעתיד לבוא, שתבטל חשיבותם, [וכענין שאמרו חז"ל על הפסוק בירמיה (כג-ז,ח), "לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם", לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד גליות עיקר ויציאת מצרים טפל לו (ברכות יב ע"ב)], פרט לחשיבותו של נס פורים שלא יבטל לעולם⁵⁴⁶.

להנבואה המבשרת גלות וחורבן שהרי טובתן של ישראל הוא.

545. בתשובות ח"ב סי' תתכח, וסימן תרסו.

546. הנה גם ביציאת מצרים אמרו אילו לא הוציאנו משם הרי אנו ובנינו וגו' לפרעה במצרים, ומה החילוק בין נס פורים דוקא לבין שאר הניסים דוגמת יציאת מצרים. ויש לומר [וכמו"כ מצאתי כתוב במהר"ל], כי בפורים אם

544. 'חפץ חיים' על תנ"ך הוצאת 'אוצר המדרש'.

• • •

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה מביא מהסבא מקלם עה"פ "ברגע קטן עזבתך וברחמים גדולים אקבצך" (ישעיה נד-ז), שכל מה שאנו סובלים אומר הנביא הוא רגע קטן ביחס לאחרית הימים לרחמים גדולים שיתקיים בעת הגאולה בעת קיבוץ גליות. ולכן ירמי' הי' מוכן

מאמר כא

הדור קבלוה בימי אחשורוש

א ויתיצבו בתחתית ההר - א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבא לאורייתא. אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב 'קימו וקבלו היהודים', קיימו מה שקיבלו כבר.

(שבת פח, א)

ועיי"ש בפירש"י:

בימי אחשורוש - מאהבת הנס שנעשה להם. ותוכן הענין צ"ב, למה דוקא מאהבת הנס שנעשה להם בימי אחשורוש, הגיעו לידי קבלת התורה מאהבה בישועת הפורים.

ב ועיין ברמב"ן שם, שהקשה:

קשה לי, וכי מה קבלה זו עושה מסופו של עולם לתחלתו, אם קודם אחשורוש לא היו מצווים למה נענשו, ואם נאמר מפני שעברו על גזירת מלכם א"כ בטלת מודעא זו, ועוד למה הצריכם לקבלה וברית.

וכתב שם ליישב:

ונ"ל לומר, דמתחלה אע"פ שהיה להם מודעא, מ"מ לא נתן להם הארץ אלא כדי שיקיימו התורה, כמו שמפורש בתורה בכמה פרשיות, וכתב 'ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו', והם עצמן מתחלה לא עכבו בדבר כלל, ולא אמרו במודעא כלום, אלא ברצון נפשם מעצמם אמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', לפיכך כשעברו על התורה עמד והגלם מן הארץ, משגלו מסרו מודעא על הדבר, מדכתיב 'והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן', וכדאמרינן באגדה [סנהדרין קה, א] רבינו יחזקאל, עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה, לפיכך כשבאו

לארץ בביאה שניה בימי עזרא*, עמדו מעצמם וקבלוה ברצון**, שלא יטענו עוד שום תרעומות, והיינו בימי אחשורוש שהוציאם ממות לחיים, והיה זה חביב עליהם מגאולה של מצרים.

ומבואר בדברי הרמב"ן, דכל זמן שהיה ביהמ"ק קיים לא היתה קיימת המודעה, ורק משגלו מארץ ישראל באה המודעה, כיון שלא נתן להם הארץ אלא כדי שיקיימו התורה, ומבואר בדבריו, שבאמת היתה קיימת מודעה זו בפועל משגלו ישראל מן הארץ, וכמש"כ בלשונו 'משגלו מסרו מודעה על הדבר, מדכתיב 'והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן', וכדאמרינן באגדה בסנהדרין: רבינו יחזקאל עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום', ומפורש בדבריו, שהיתה קיימת מודעה זו בפועל, שאמרו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה, ובישועת הפורים שהוציאם ממות לחיים, והיה זה חביב עליהם מגאולה של מצרים, קיבלו עליהם את התורה מאהבה בלי שום תנאי, ועי"ז בטלה מודעה זו. וצ"ב בתוכן הענין שע"י ישועת הפורים קיבלו ישראל את התורה באהבה וביטלו את המודעה. ג] והנה כבר הבאנו, שמבואר בדברי רש"י שם דהענין של 'הדור קבלוה בימי אחשורוש', הוא מאהבת הנס שנעשה להם, ומזה הגיעו לידי קבלת התורה מאהבה.

ונראה בתוכן הדברים, עפ"י המבואר בדברי הגר"א בפירושו למגילת אסתר פרק א, שהבאנו לעיל במאמר א, שהאריך לבאר יחודו של נס הפורים,

*. בלשון זה של הרמב"ן מבואר, דהקבלת תורה מאהבה לא היה מיד בישועת הפורים, אלא בכניסתם לארץ לאחר ישועת הפורים. שהרי כתב: "לפיכך כשבאו לארץ בביאה שניה בימי עזרא, עמדו מעצמם וקבלוה ברצון". וזה היה שתי שנים לאחר ישועת הפורים, כמבואר בסדר עולם פרק כח: "נ"ב שנה לאחר חורבן הבית עשו ישראל במלכות כשדים, ונפקדו ועלו, ג' של כורש, וי"ד של אחשורוש, וא' של דריוש, ובשנת ב' לדריוש נבנה הבית". ועיין בביאור הגר"א שם: "וי"ד של אחשורוש – פירוש, כי בשנים עשר שלח המן את האיגרות, ולשנה הבאה 'ותכתוב אסתר המלכה' כו' הרי י"ג, 'וישם המלך אחשורוש מס על הארץ', זה היה בשנת ארבעה עשר". וצ"ע היכן המקור של הרמב"ן, שהקבלה ברצון היתה כשבאו לארץ בביאה שניה בימי עזרא.

** בלשון הרמב"ן מבואר, דקבלת התורה בימי אחשורוש היתה קבלה ברצון. אמנם יעויין בפירוש הגר"א למגילת אסתר ט, ל: "דברי שלום ואמת – שקבלו את התורה באהבה רבה בלי מודעה ואונס כלל". וכנראה שהכל ענין אחד. המלכה' כו' הרי י"ג, 'וישם המלך אחשורוש מס על הארץ'

שהוא נס שנעשה בזמן הגלות וההסתר פנים, וביאר דהגילוי של ישועת הפורים, הוא שגם בזמן הסתר פנים לא עזב אותנו הקב"ה וידו נטויה עלינו להושיענו. ובסיום דבריו שם הוסיף תוספת דברים:

ואמר משל למלך שהיה לו בן יחיד והיו השרים מתקנאים בו מחמת שראו גדול אהבת המלך עליו, לימים חטא הבן לאביו וגירש אותו ליער, וסבר הבן שאביו עזב אותו ושכח אותו, אבל אביו ברחמיו על בנו היה מתירא שמא יפגעו בו חיות רעות שביער, או שריו השונאים אותו, מה עשה, שלח עבדיו המשרתים אותו לתוך היער אך אמר להם שאל ידע בנו מזה, כדי שיחזור מחטאיו אשר עשה, לימים בא עליו דוב, ובא אחד מעבדי אביו והצילו, וסבר הבן שהוא מקרה, אח"כ בא שר אחד משונאיו ועמד אחד מעבדי אביו והצילו מידי, והבין הבן כי איך אפשר שיהיה מקרה כל כך תכיפה תמיד, והבין שזאת עשה אביו ונתקע אהבת אביו.

ומבואר בדבריו, דדווקא במהלך של ישועת הפורים, שהיה במצב של גלות וריחוק והסתר פנים, יש גילוי יותר גדול של אהבה והשגחת הקב"ה במצב זה, דהאהבה האמיתית מתגלית דוקא מתוך מצב של הסתר פנים וחרון אף, דאם אין האהבה שלימה אין לה תפיסת מקום כלל במצב של הסתר פנים וחרון אף, ולכן רק מתוך ההשגחה והישועה במצב של הסתר פנים, מתגלית האהבה היותר גדולה של הקב"ה כלפי כנסת ישראל, שמתגלה שגם במצב שהם מרוחקים ועזובים ממנו כביכול, הוא משגיח עליהם תמיד לקיימם ולהושיעם.

וזהו הענין של 'הדור קבלוה בימי אחשורוש' מאהבת הנס, שמתוך הנס הבינו וראו דורו של מרדכי את גדול האהבה של הקב"ה לעמו ישראל, ומתוך שראו הגילוי של אהבת הקב"ה עליהם, הגיעו הם לאהבה האמיתית של הקב"ה, דגילוי אהבת הקב"ה עליהם, הביא כנגד חיזוק של אהבה מצד ישראל להקב"ה, ומתוך אהבה זו הגיעו בישועת הפורים לקבלת התורה באהבה.

ד' ולפי"ז יש הארה גדולה בדברי הרמב"ן, במש"כ דהמודעא היתה משגלו מן הארץ, שאמרו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה, ומתוך נס הפורים קיבלו התורה מחדש וביטלו את המודעא, דהרי לשון המודעא היה 'עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה', והיינו שטענו שבטלה אהבת הקב"ה מעליהם, והקב"ה עזב אותם כעבד שמכרו רבו וכאשה שגרשה בעלה, והרי זה היה הגילוי של ישועת הפורים, שאף במצב של הסתר פנים וגלות, לא בטלה אהבת הקב"ה מעליהם, ולא

עזב אותם הקב"ה, ואין כאן עבד שמכרו רבו, ואין כאן אשה שגירשה בעלה.
וזהו המיוחד בישועת הפורים שהיתה קבלת התורה מחדש מאהבת הנס,
כיון שהגילוי של נס הפורים הוא הגילוי שגם במצב שהם מרוחקים ועזובים
ממנו כביכול, הוא משגיח עליהם תמיד לקיימם ולהושיעם, ועי"ז בטלה
המודעא של 'עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה',
ונתחדשה על ידם קבלת התורה באהבה.

ה] והנה יעויין בדברי הגר"א במגילת אסתר ט, כ:

דברי שלום ואמת- דברי שלום היא המגילה ששלחו, ואמת היא התורה
 שקבלו את התורה באהבה רבה בלי מודעה ואונס כלל.

ודבריו צ"ב שהרי לשון הפסוק דברי שלום ואמת אזיל על המגילה
 שהיא דברי שלום ואמת, והרי במגילה לא נזכר כלל ענין זה שקבלו
 עליהם את התורה.

ולדרכנו נראה לבאר דבריו, דכיון דמה שקיבלו עליהם את התורה היה
 מאהבת הנס, הרי באמת לא הגיעו ישראל לידי אהבת הנס אלא מתוך
 שקיבלו את המגילה, דרק מתוך המגילה שצירפה ביחד את כל המאורעות
 שהיו מזמן משתה אחשורוש עד גזירת המן, היו יכולין ישראל לעמוד על
 גודל משמעות הנס, ומתוך כך הגיעו לקבלת התורה מאהבת הנס, וזהו
 וישלח ספרים אל כל היהודים... דברי שלום ואמת, לומר דמתוך הספרים
 עמדו על משמעות הנס והגיעו לקבלת התורה באהבה.

ו] ועיין בחת"ס דרשות קסד:

ובספר מנות הלוי כתב דהך "כל ימים טובים בטלים", אין הכוונה שיתבטלו
 ולא יחוגו אותם, חלילה לומר אך יתבטל כדבר הבטל בששים. הכי נמי כל
 ניסי המועדות יהיו בטלים בס' כנגד ניסים גדולים אשר תחזינה עינינו במהרה
 בימינו. חוץ מנס של פורים שלא יתבטל, דגדול מהניסים שלעתיד לבוא, ואתי
 שפיר. אך מביטול ספרי נביאים מזה לא דיבר כלום. ונראה לי ליישב ג"כ על
 דרך זה, דהרי כל העוסק בספר הנביאים ומכוון בו לשמה, יזכה ויעמוד על
 דעת הנביא שחיבר ספר ההוא. ולעתיד לבוא כולם ידעו את ה' מקטנם ועד
 גדולם. א"כ מה שיכול להשיג בקריאת ספר ישעיה, יהיה בטל בהשגתו של
 עצמו, משא"כ תורת משרע"ה, לא תתבטל אפי' באלף אלפים, "ולא קם נביא
 עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים". והוא הדין הלכות תורה שבע"פ